

श्रमकि दुर्घटना बमि दाबी गर्दाको गाइडबुक

<द्वितीय संस्करण>

श्रमकि दुर्घटनामा बमि भत्ताको रूपरेखा
वभिन्न प्रकारका बमि भत्ताको अन्तर्वस्तु

श्रमकि दुर्घटना बमि, राष्ट्रियताको मतलब नगरी, जापानमा श्रमकिको रूपमा काम गर्ने वदिशीको लागी पनि लागू हुन्छ। रोजगारी गर्न मिल्ने बसोबास-भसिा भएका व्यक्तहरू अवश्य पनि, प्रवास अध्ययनरत अवधमि आरुबाइतो (पार्ट टाइम कामको एक प्रकार) गर्दागर्दै दुर्घटना हुन गएको अवस्था आदमि समेत दायरामा पर्दछन्।

यस गाइडबुक, श्रमकि दुर्घटना बमि भत्ताको रूपरेखा तथा त्यसका अन्तर्वस्तु बारेमा वर्णन गरिएको पुस्तकिका हो।

भुक्तानीका शर्त आदिको वसितृत वविरण बारेमा भने, श्रम मानक नरीक्षण कार्यालयमा बुझनुहोला। साथै, स्वदेश फर्कथिो भने प्राप्त नहुने भत्ता पनि हुने भएकाले कृपया ध्यान पुर्याउनुहोस्।

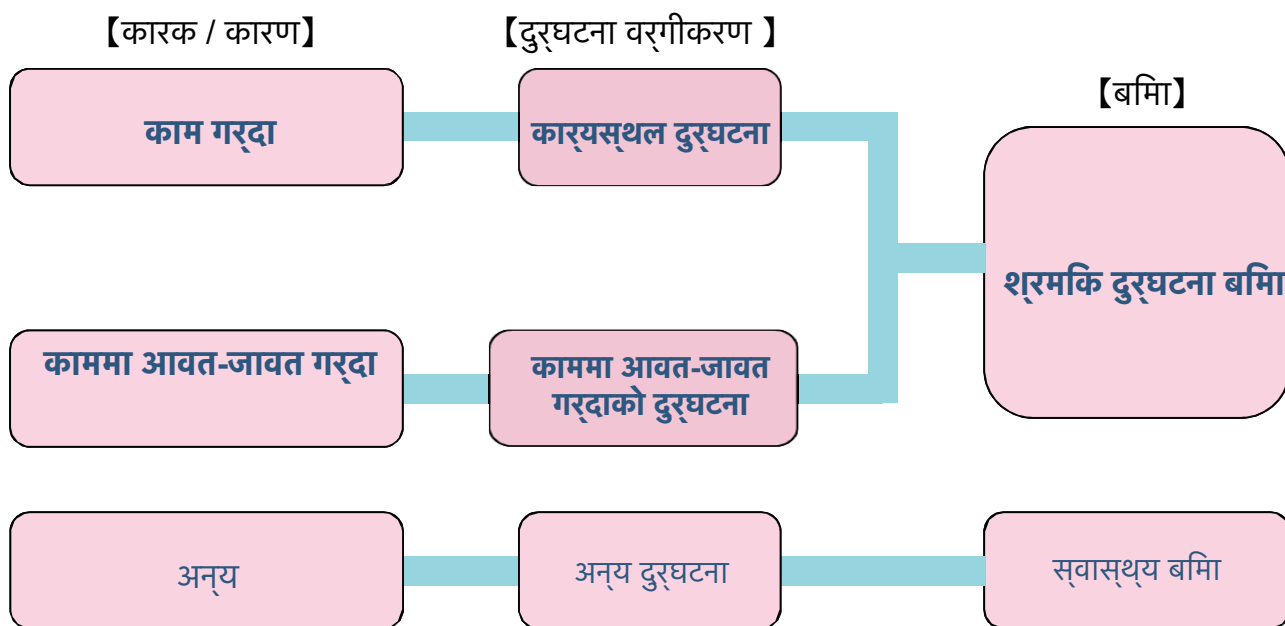
【वषियसूची】

श्रमकि दुर्घटना बमि भत्ताको रूपरेखा	P3
स्वास्थ्योपचार (क्षतपूरति) भत्ता	P13
बदिा (क्षतपूरति) भत्ता, घाउचोट वा बमिारी (क्षतपूरति) पेन्सन.....	P15
अपाङ्गता (क्षतपूरति) भत्ता	P17
पीडति परिवार (क्षतपूरति) भत्ता, काजक्रथिा खर्च	P25
केयर गभिडि (क्षतपूरति) भत्ता	P32
भर्ने उदाहरण.....	P35

श्रमकि दुर्घटना बमि भन्नाले

श्रमकि दुर्घटना बमि भनेको, काम या कामको आवत-जावत कारक भई, श्रमकिलाई चोटपटक लागेको, बरिमी भएको, अझै मृत्यु समेत भएको बखतमा, उपचार खर्च लगायतका आवश्यक बमि भत्ता प्रदान गर्ने प्रणाली हो। वदिशी भएपनि जापान राष्ट्र भतिर काम गर्ने जो कसैको लागि, श्रमकि दुर्घटना बमि लागू हुन्छ।

*श्रमकि दुर्घटनामा स्वास्थ्य बमि प्रयोग गर्न मलिदैन।

श्रमकि दुर्घटना बमि भत्ताका प्रकार

- ◆ स्वास्थ्योपचार (क्षतपूरति) भत्ता : काम गर्दा अथवा कामको लागि गिरेको आवत-जावत, कारक भएर घाउचोट वा बमिरी परेर स्वास्थ्योपचार गर्दा प्रदान गरिने भत्ता
- ◆ बदि (क्षतपूरति) भत्ता : कुनै काम अथवा त्यसमा आवत-जावत गर्दा भएको घाउचोट वा बमिरीले स्वास्थ्योपचार गर्न परेर श्रम गर्न नसकी ज्याला प्राप्त गर्न नसक्दाको भत्ता
- ◆ घाउचोट वा बमिरी (क्षतपूरति) पेन्सन : कुनै काम अथवा त्यसमा आवत-जावत गर्दा भएको घाउचोट वा बमिरीको उपचार सुरु गरेर 18 महिना हुँदा पनि घाउचोट वा बमिरी बसिक (लक्षण स्थिर रहने) नभएर अपाङ्गताको हद घाउचोट वा बमिरीको श्रेणी भतिर परेको बखतमा प्राप्त हुने भत्ता
- ◆ अपाङ्गता (क्षतपूरति) भत्ता : कार्यस्थल अथवा आवत-जावत नै कारक भएको घाउचोट वा बमिरी बसिक (लक्षण स्थिर रहने) भएर अपाङ्गताको श्रेणी भतिर पर्ने शारीरिक अपाङ्गता बाँकी रहेको बखतको भत्ता
- ◆ पीडति परिवार (क्षतपूरति) भत्ता : श्रमकिको मृत्यु भएको बखतको भत्ता
- ◆ काजकरिया खर्च / काजकरिया भत्ता : श्रमकिको मृत्यु भएर काजकरिया गर्दाको भत्ता
- ◆ केयर गभिडि (क्षतपूरति) भत्ता : अपाङ्गता (क्षतपूरति) पेन्सन अथवा घाउचोट बमिरी (क्षतपूरति) पेन्सन मध्येको एक नश्चिती अपाङ्गताको कारणले, वास्तवकितामा केयर गभिडि प्राप्त गरिहेको बखतको भत्ता

【शब्दावलीको परभाषा①】

कार्यस्थल दुर्घटना

कार्यस्थल दुर्घटना भन्नाले, श्रमिक आफूले कुनै ठाउँमा गर्नुपर्ने कार्य गर्दा सो कार्य नै कारक भएर लागेको घाउचोट वा बमिरी (चोटपटक/ रोग/ अपाङ्गता/ मृत्यु) आदि हो।

कुनै नश्चिति कारण सहतिको सम्बन्ध

- कार्य तथा घाउचोट वा बमिरी आदिको बीचमा कुनै नश्चिति कारण सहतिको सम्बन्ध भएको कुरालाई "कार्य गर्ने क्रममा" भनि गरिन्छ।
- व्यवसाय मालिक या प्रशिक्षार्थी जो श्रमिक होइनन् उनीहरूले, सन्दिधान्ततः क्षतपूरतिप्राप्त गर्न सक्दैनन्।

◇कार्य गर्ने क्रममा लागेको चोटपटक भन्नाले

कस्तो खालको दुर्घटनालाई कार्यस्थलको दुर्घटना मानिन्छ भन्ने बारेमा, तलका 3 ओटा अवस्थाहरूमा विभाजन गरेर सोचिनु गरिन्छ।

<1>कार्यस्थानको भवन भित्र कार्यमा सङ्लग्न भइरहेको अवस्था

पूर्वनिर्धारित श्रम समय भित्र या ओभरटाइम समय भित्र कार्यस्थानको भवन भित्र (कम्पनीको कार्यकक्ष/ कारखाना भित्र) कार्यमा सङ्लग्न भइरहेको अवस्थालाई, विशेष परिस्थिति सिर्जना नभएसम्म कार्यस्थलको दुर्घटना मानिन्छ।

*तलको अवस्थालाई कार्यस्थलको दुर्घटना मानिन्छैन।

- ① श्रमिकले कार्य अवधामि नजिी क्रियाकलाप गरेर, उक्त कारणले गर्दा दुर्घटनामा परेको अवस्था
- ② श्रमिकले नयितवशः दुर्घटना घटाएको अवस्था
- ③ श्रमिकलाई व्यक्तिगत रसिवीको कारणमा तेस्रो व्यक्तिले आक्रमण गरेको अवस्था

<2>कार्यस्थानको भवन भन्तिर कार्यमा सङ्लग्न नरहेको अवस्था

बरेक टाइम या काममा लाग्नु भन्दा अघिपिछि जिस्तता वास्तवकितामा कार्य नगरेको अवस्थामा नजिी कर्ियाकलापको कारणले घटेको दुर्घटनालाई, कार्यस्थलको दुर्घटना माननि छैन।

तथापि, कार्यस्थानको सुवधिा स्थल / उपकरणहरू या व्यवस्थापन अवस्थतिहिीरू कारक तत्व भई घट्न गएको दुर्घटना भने कार्यस्थलको दुर्घटनामा पर्छ। साथै, टोइलेट प्रयोग लगायतको कर्ियाकलाप गर्दा नमित्तिको दुर्घटना कार्यस्थलको दुर्घटनामा पर्छ।

<3>कार्यस्थान भवन भन्दा बाहरी स्थानको कार्यमा सङ्लग्न भइरहेको अवस्था

वजिनिस ट्रपि या सेल्स आदि गिर्न गएको हकमा, सक्रिय रूपमा नजिी कर्ियाकलाप गरेको वशिेष परस्थिति निभए सम्म, कार्यस्थलको दुर्घटना माननि छ।

◇कार्य गर्ने क्रममा लागेको रोग भन्नाले

तलका 3 ओटा शर्तहरू पूरा भएमा, सदिधान्ततः कार्य गर्ने क्रममा लागेको रोग माननि छ।

<1>श्रम गर्ने स्थानमा हानिकारक तत्व अवस्थति रहेको

हानिकारक भौतिक तत्वहरू, रासायनकि पदार्थ, शरीरमा अत्यधकि भार पर्ने कामहरू आफ्नो कार्यक्षेत्र भन्तिर परेको अवस्था हो।
(जस्तै) अस्बेस्टस आदि

<2>सुवास्थ्य सम्बन्धी समस्या नमित्याउन सक्ने खालका हानिकारक तत्व संग चलनु परेको

<3>लक्षण देखापरेको शलिशलि, बरिमी परेको अवस्था हेर्दा चकिित्सा वजिज्ञानको नजरबाट तर्कसङ्गत रहेको

कार्य गर्ने क्रममा लागेको रोग, श्रमकि कार्यमा नहिति रहेको हानिकारक कुराहरूसंग सम्पर्कमा आएको नतजिा स्वरूप, सुरु हुन्छ। तसर्थ, उक्त बमिारी हानिकारक तत्वसंग चलनु परेकोले लागेको हुनुपर्ने। रोग सुरु हुने समय, हानिकारक तत्वको प्रकृति या सम्पर्कमा आएको अवस्था अनुसार फरक पर्ने गर्दछ।

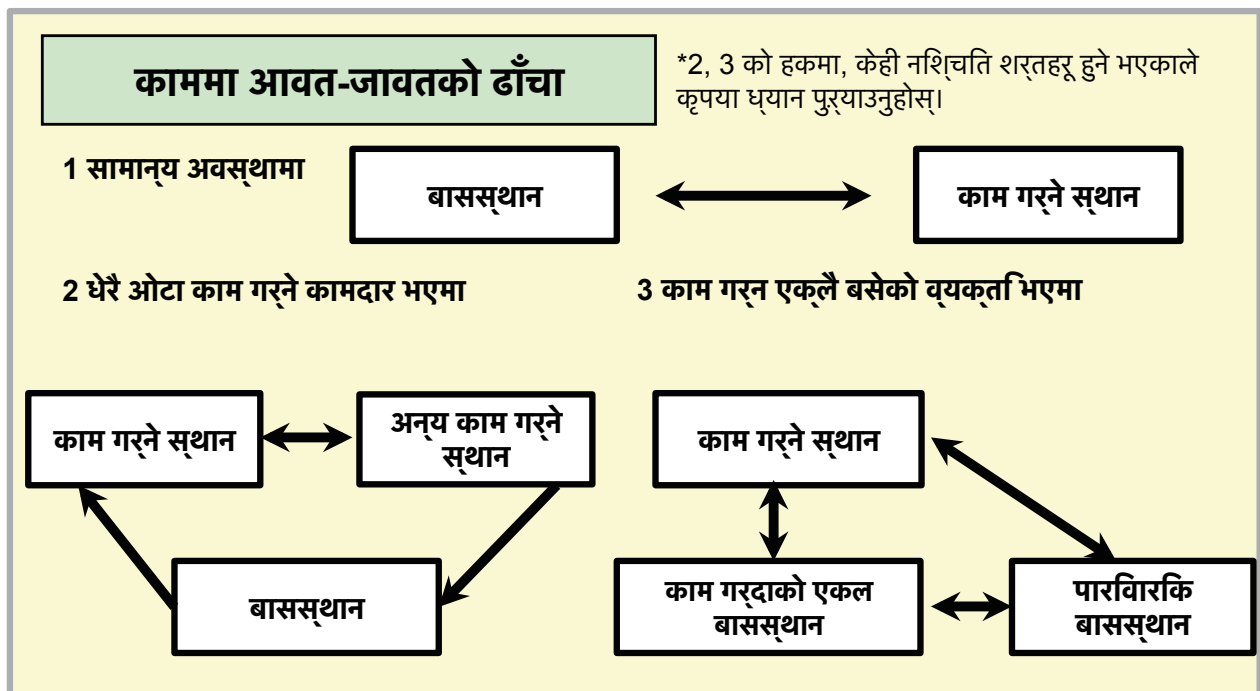
काममा आवत-जावत गर्दाको दुर्घटना

काममा आवत-जावत गर्दाको दुर्घटना भन्नाले, श्रमकिलाई कामको लागि आवत-जावत गर्ने क्रममा लाग्न गएको घाउचोट वा बमिरी आदिलाई बुझ्निन्छ।

◇ काममा आवत-जावत भन्नाले

काम गर्नको लागि तलको ①~③ को यात्रामा, तर्कसङ्गत बाटो तथा माध्यम प्रयोग गरेको बेलालाई भननिन्छ।

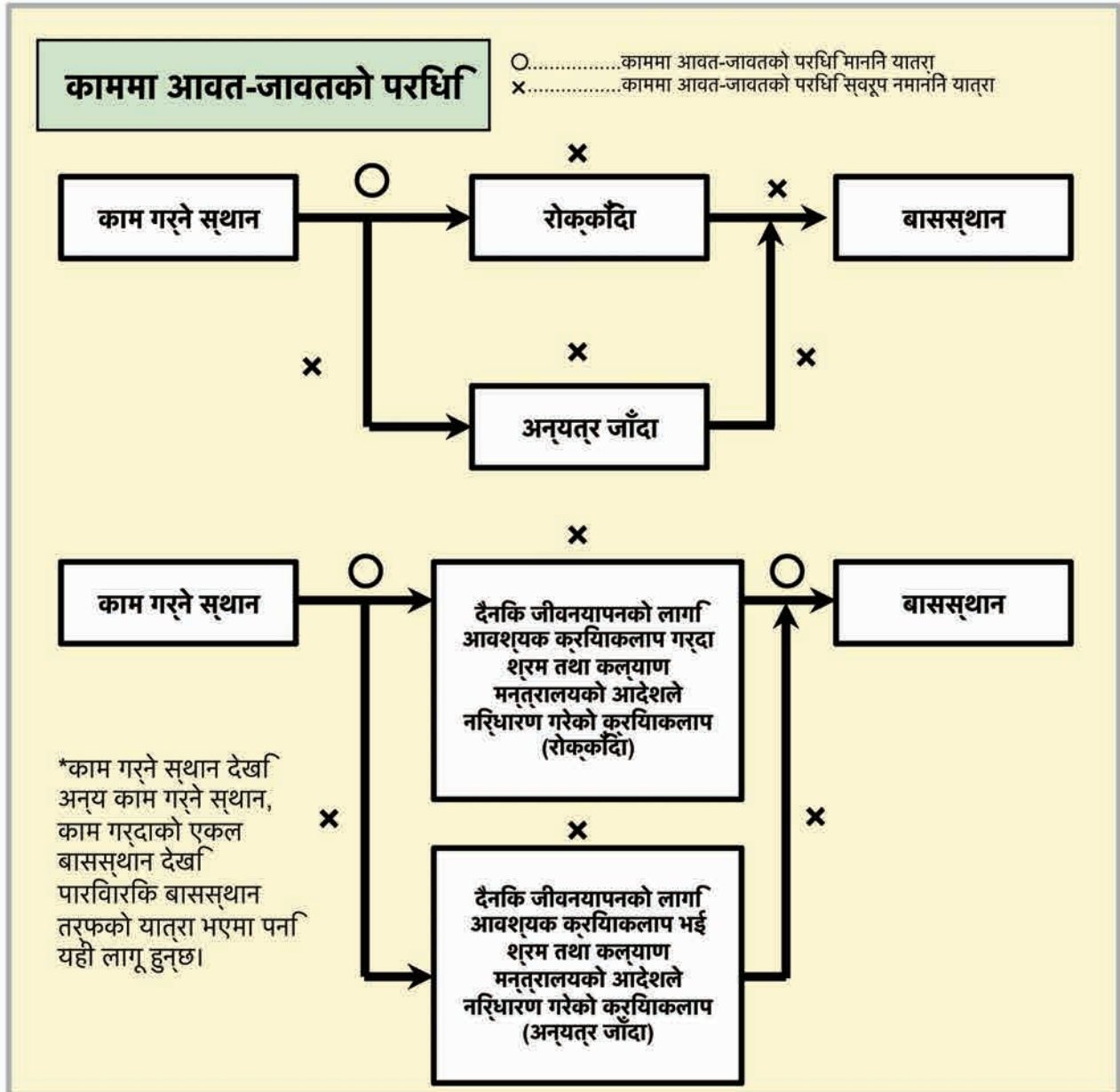
- ① बासस्थान र काम गर्ने स्थान (कार्य सुरुवात गरेर सम्पन्न हुने ठाउँ) बीचको आउजाउ
- ② श्रम तथा कल्याण मन्त्रालयको आदेश अनुसार निर्धारण गरिएको काम गर्ने ठाउँबाट अन्य काम गर्ने स्थान तर्फ गरिने यात्रा (धेरै ओटा काम गर्ने व्यक्तिले काम गर्ने स्थलहरू बीचमा गर्ने यात्रा)
- ③ काम गर्दाको एकल बासस्थान र पारिवारिक बासस्थान बीचको यात्रा

◇ काममा आवत-जावतको परधि

यात्रा मार्ग बीचबाट अन्यत्र जाँदा अथवा बीचमा रोककौंदा, उक्त बीचको समय र, त्यस पश्चातको यात्रा कामको आवत-जावतमा पर्ने छैन।

तथापि, दैनिक आवश्यक सामानहरूको खरिद या अन्य यस्तै क्रियाकलापहरू न्यूनतम सीमाको परधिभित्र रहेर गरेको अवस्थामा भने, तर्कसङ्गत मार्गमा फर्किएपछि फेरि कामको आवत-जावत मानिन्छ।

◇ आधारभूत दैनिक भत्ता राशि भन्नाले

आधारभूत दैनिक भत्ता राशि भनेको, सन्धिधान्ततः औसत ज्याला बराबरको राशि हो। (श्रम मानक ऐन धारा 12)

औसत ज्याला भनेको, सन्धिधान्ततः यसको हिसाब गर्नुपर्ने कारण उत्पन्न भएको दिन* अगाडिको

3 महिना अवधमा, उक्त श्रमिक प्रतभुक्तानी गरिएको ज्यालाको कुल राशिलाई, उक्त समयावधिको कुल दिन सङ्ख्या (बढाको दिन समेत समावेश गरिएको क्यालेण्डरमा हुने दिन सङ्ख्या) ले भाग गरेर आएको राशि हुन आउँछ। औसत ज्याला हिसाबको आधार हुने ज्याला भन्नाले, ज्यालालाई जे नाम दिएको भएपनि, श्रम बापतको मूल्य स्वरूप रोजगारदाता द्वारा भुक्तानी हुने कुरालाई भनिन्छ।

तथापि, विवाह भत्ता आदि अस्थायी रूपमा भुक्तानी गरिएको रकम, बोनस आदि हरेक 3 महिनाको अवधिभन्दा बढीको अवधमा भुक्तानी गरिने रकमहरू, यसमा हिसाब गरिने छैन।

*चोटपटक वा मृत्युको कारक हुने दुर्घटना घटेको दिन अथवा डाक्टरको नदिन द्वारा रोग लागेको कुरा नशिचि भएको दिन हो तर, 'ज्याला हिसाब बन्द हुने दिन' तोकेको बखतमा भने, त्यसको ठिक अगाडिको 'ज्याला हिसाब बन्द हुने दिन' नै उक्त कारण उत्पन्न भएको दिन हुन जान्छ।

[अपवाद]

- ① औसत ज्याला बराबरको रकमलाई नै आधारभूत दैनिक भत्ता राशि मान्नको लागि उचित हुँदैन भनेर ठम्याइएको अवस्थामा भने, आधारभूत दैनिक भत्ता राशिको हिसाब गर्ने तरिकाको लागि विशेष व्यवस्थाको स्थापना गरिएको छ।
 - (a) औसत ज्यालाको हिसाब गर्ने अवधिभित्र, कार्य गर्ने ठाउँ भन्दा बाहिर लागेको घाउचोट वा बमिरीको स्वास्थ्योपचारको लागि बिदा बसेको अवधिभित्रमा
 - (b) न्युमोकोनयिसिसि (फोक्सो सम्बन्धी एक रोग)को रोगीलाई धुलोको काम भन्दा बाहेकको काममा सारिएको अवस्था आदि
- ② बढा (क्षतपूरति) भत्ताको हकमा, स्वास्थ्योपचार सुरु गरेर 18 महिना बतिमा, उमेर समूह अनुसारको न्यूनतम तथा अधिकतम हदको रकम प्राप्त हुनेछ।

पेन्सन भत्ताको हकमा, पेन्सन भुक्तानी गरिने सबभन्दा पहिलो महिना देखि, उमेर समूह अनुसारको न्यूनतम तथा अधिकतम हदको रकम प्राप्त हुनेछ।

आधारभूत दैनिक भत्ता राशि गणनाको उदाहरण

मासिक 2 लाख येन ज्याला ('ज्याला हिसाब बन्द हुने दिन' हरेक महानाको मसान्त) भएर, अक्टोबरमा दुर्घटना घट्टा

$2 \text{ लाख येन} \times 3 \text{ महाना} \div 92 \text{ दिन [जुलाई (31 दिन) + अगष्ट (31 दिन) + सेप्टेम्बर (30 दिन)]} \cong 6,522 \text{ येन}$

$6,522 \text{ येन} \times 80\% \cong 5,217 \text{ येन}$

→ बढा 1 दिनको, आधारभूत दैनिक भत्ता राशिको 80% हुन आउने 5,217 येन भुक्तानी हुन्छ।

* "ज्याला" मा भने, अस्थायी रूपमा भुक्तानी गरिएको ज्याला, 3 महानाको अवधिभन्दा बढीको अवधिमा भुक्तानी गरिने ज्याला समावेश गरिने।
पुनश्च, बोनस आदि 3 महानाको अवधिभन्दा बढीको अवधिमा भुक्तानी गरिने ज्याला लाई पीडति परिवार वशिष पेन्सन आदिको राशि निर्णय गर्ने बखतको "आधारभूत दैनिक हिसाब राशि" मा समावेश गरिन्छ।

◇ आधारभूत दैनिक हिसाब राशि भन्नाले

आधारभूत दैनिक हिसाब राशि भन्नाले, सिद्धान्ततः कार्य गर्ने क्रममा अथवा काममा आवत-जावत गर्दा चोटपटक या मृत्युको कारण हुने दुर्घटना घटेको दिन अथवा डाक्टरहरूले नदिन गरेर रोग लागेको कुरा नशिचति भएको दिन भन्दा अगाडिको 1 वर्षको अवधिमा उक्त शर्मकिले व्यवसाय मालकिबाट प्राप्त गरेको वशिष तलबको कुल राशिलाई आधारभूत वार्षिक हिसाब राशि मानेर, यसलाई 365 ले भाग गरेर प्राप्त हुने राशि बुझिन्छ।

वशिष तलब भन्नाले, आधारभूत दैनिक भत्ता राशि हिसाबको आधारमा समावेश नगरिएको बोनस लगायतका हरेक 3 महानाको अवधिमा घेपछि भुक्तानी गरिने ज्यालालाई भनिन्छ। (ववाह भत्ता आदि, अस्थायी रूपमा भुक्तानी गरिएको ज्याला समावेश गरिने छैन)

पुनश्च, वशिष तलबको कुल राशि, आधारभूत वार्षिक भत्ता राशि (आधारभूत दैनिक भत्ता राशिको 365 गुणा बराबरको राशि) को 20% बराबरको राशि भन्दा बढी भएमा, आधारभूत वार्षिक भत्ता राशिको 20% बराबरको राशि नै आधारभूत वार्षिक हिसाब राशि हुनेछ। (सीमा रकम 15 लाख येन)

【रोग अनुसारको प्रमाणीकरण शर्त ①】

मसृतषिक/ हृदय रोग

मसृतषिकाघात लगायतका "मसृतषिकको रक्तनली सम्बन्धति रोग", मायोकार्डियाल इन्फार्क्सन (हृट एट्याकको एक प्रकार) लगायतका "मुटु सम्बन्धति रोग" हरू, रक्तनलीमा कषति हुने आदि रोगहरू भनेको प्रायः बढ्दो उमेर, खानपान, जीवनयापन वातावरण लगायतका दैनिकी जीवनयापन भित्तिका वभिनिन कारक तत्वहरू या वंशाणूगत आदि कारक तत्वहरूले गर्दा, बसितारै-बसितारै च्यापदै जाने रोग हुन तर, काम नै प्रमुख कारक भएर पनि यी रोग लाग्न सक्दछन। मसृतषिक/ हृदय रोग, "कार्यमा स्पष्ट देखिएको अत्यधिक बोझ*" ले गर्दा सुरु भएको अवस्थामा, श्रमकि दुर्घटना कषतपूरतको दायरामा पर्दछ।

*अत्यधिक बोझ भनेर, चकितिसा वजिजानको अनुभव तथा नियमबाट हेरदा, मसृतषिक/ हृदय रोग लाग्ने आधार हुनसक्ने रक्तनली आदिलाई त्यसको प्राकृतिक स्थिति भन्दा कषति हुने परधिनिघाएर उल्लेखनीय रूपमा खराब पार्दै लगेको हो भनेर वसतुगत रूपमा ठहर गर्न सकनि बोझ लाई भनिन्छ।

<दायरामा पर्ने रोग >

○ मसृतषिकको रक्तनली सम्बन्धति रोग

- मसृतषिकको आन्तरिक रक्तश्राव (मसृतषिक रक्तश्राव)
- सब्र्याकनोइड ह्यामोरेज
- मसृतषिकाघात
- हाइपरटेन्सिभि एन्सफिलोपेथि

○ इस्केमिक हार्ट डजिजिहरू

- मायोकार्डियाल इन्फार्क्सन (हृट एट्याकको एक प्रकार)
- एनजाइना (मुटु सांघुरनि रोग)
- कार्डियाक एरेस्ट (मुटु सम्बन्धति कारणले हुने अचानक मृत्यु समेत)
- डाइसेक्टडि एओर्टकि एन्युरजिम

【श्रमकि दुर्घटना प्रमाणीकरण शर्त】

तलको कुनै एक शर्त भतिर परेमा, श्रमकि दुर्घटना प्रमाणीकरण हुन्छ।

1. असामान्य घटना

लक्षण देखा पर्नु ठकि अगाडि देखि अघलिलो दनि सम्मको बीचमा, समय र स्थान अनुरूप स्पष्ट रूपमा थाहा हुने गरी उक्त परस्थिति आइपरेको हुनुपर्ने

कार्यसंग सम्बन्धति रहेको गम्भीर मानवीय दुर्घटना आदमा परत्यक्ष रूपमा सडलग्न रही, उल्लेखनीय रूपमा मानसकि बोझ पर्न गएको अवस्था या, दुर्घटना घटेको क्रममा, उद्धार गतविधि या दुर्घटनाको स्थिति सम्हाल्ने काममा सहभागी हुँदा, उल्लेखनीय रूपमा शारीरिक बोझ पर्न गएको अवस्था आदि सोचन सक्निछ।

2. छोटो अवधिको अत्यधिक कार्य

लक्षण देखा पर्न सुरु भएको समयमा, वशिषतः अत्यधिक कार्य गरेको

(1) लक्षण सुरु हुनु भन्दा ठकि अगाडि देखि अघलिलो दनि सम्मको बीचको कार्य वशिषतः अत्यधिक रहेको अवस्था (2) लक्षण सुरु हुनु भन्दा ठकि अगाडि देखि अघलिलो दनि सम्मको बीचको कार्य वशिषतः अत्यधिक रहेको ठहर नभएमा पनि, लक्षण सुरु हुनु अघि लगभग 1 हप्ता भतिरमा अत्यधिक कार्य लगातार गररहेको अवस्थामा भने, कार्य र लक्षण सुरु हुनु बीचमा सान्दर्भकिता रहेको भनेर सोचन सक्निछ।

3. लामो अवधिको अत्यधिक कार्य

लक्षण सुरु हुनु अगाडि लामो अवधिभर, उल्लेखनीय रूपमा थकान जम्मा हुँदै जाने खालको वशिषतः अत्यधिक कार्य गर्नुपर्ने काम गरेको हुनुपर्ने

अतरिकित समयको श्रम, महनिमा 45 घण्टा नाघेर झन जतलामो हुन्छ त्यतनै, सान्दर्भकिता बलियो हुन्छ र, लक्षण सुरु हुनु अघि 1 महनिाको अवधिमा 100 घण्टा अथवा 2 देखि 6 महनिाको अवधिमा औसत 80 घण्टा पर्ता महनिा नाघने गरी अतरिकित समयको श्रम गरेको भएमा, कार्य र उक्त लक्षणको बीचमा बलियो सान्दर्भकिता रहेको भनेर मूल्याङ्कन गर्न सक्निछ।

* 2, 3 को हकमा श्रम समय बाहेक पनि, दैनिकी कार्य तालकि आदि (अनयिमति काम, लामो समय सडलग्न हुनुपर्ने काम, वजिनिस टरपि धेरै भएको काम, सफिट प्रणालीको काम, मध्यरातको काम), कार्य गर्ने वातावरण (तापक्रम, ध्वनी, समयान्तर), मानसकि तनाव आदिलाई पनि कार्यमा बोझ ल्याउने कारक तत्वको रूपमा वचार गर्नुपर्ने छ।

【रोग अनुसारको प्रमाणीकरण शर्त ②】

मानसिक अपाङ्गता

बाह्रिबाट आउने मनोवैज्ञानिक बोझ (स्ट्रेस) र उक्त मनोवैज्ञानिक बोझ प्रती उक्त व्यक्तिको लड्ने क्षमता बीचको सम्बन्धले गर्दा मानसिक अपाङ्गता उत्पन्न हुन्छ भनेर सोच्ने गरिएको छ। मानसिक अपाङ्गता, कामले नमित्तिएको अत्याधिक मनोवैज्ञानिक बोझ* द्वारा लक्षण सुरु भएको अवस्थामा, श्रमिक दुर्घटना क्षतिपूर्तिको दायरामा पर्ने हुनजान्छ।

*कामले नमित्तिएको अत्याधिक मनोवैज्ञानिक बोझ भनेर, वस्तुगत रूपमा उक्त दायरामा पर्ने रोग लगाउने डर भएको अत्याधिक मनोवैज्ञानिक बोझलाई भनिन्छ।

[श्रमिक दुर्घटना प्रमाणीकरण शर्त]

तलका सबै शर्तहरू पूरा भएमा, श्रमिक दुर्घटना प्रमाणीकरण हुनेछ।

1. प्रमाणीकरण मापदण्डको दायरामा पर्ने मानसिक अपाङ्गता सम्बन्धी बमिारी भएको हुनुपर्ने

अन्तर्राष्ट्रिय रोग वर्गीकरण दशौं संशोधित संस्करण (ICD-10) अध्याय V "मानसिक एवम् व्यावहारिक अपाङ्गता" मा वर्गीकरण गरिएको मानसिक अपाङ्गता हो। (डमिन्सिया या टाउकोको बाह्रिँ घाउ आदिलाई समावेश गरिँदैन)

(जस्तै) डिप्रेसन, एक्युट स्ट्रेस रियाक्सन आदि

2. मानसिक अपाङ्गता हुनु अघि लगभग 6 महिनाको अवधामि, कामले नमित्तिएको अत्याधिक मनोवैज्ञानिक बोझ ठहर भएको हुनुपर्ने

(जस्तै) अत्यन्त उत्पीडनमा पर्ने, जसिकाइने, आक्रमणमा पर्ने, कामको वषियवस्तु र परिमाणमा ठूलो बदलाव उत्पन्न गराउने घटना आदि

*जसिकाइने या सेक्सुअल ह्यारेसमेन्ट खालका घटनाहरू दोहोरिएको हकमा, बरिामी भएको 6 महिना भन्दा पनि पहिले त्यसको सुरुवात भई, बरिामी हुँदा सम्म लगातार भइरहेको भएमा, सुरु भएको समय देखिको मनोवैज्ञानिक बोझ मूल्याङ्कन हुनेछ।

3. काम बाह्रिको मनोवैज्ञानिक बोझ या व्यक्तित्वगत पक्ष कारक तत्व भएर मानसिक अपाङ्गताको बरिामी भएको भए यस भतिर नपर्ने

नजिी घटना (सम्बन्ध वच्छेद, पति/पत्नीसँगको अलग बसाइ आदि) या, मूल व्यक्तिस्वयं बाहेकको परिवार, आफन्तको घटना (पति/पत्नी या बालबच्चा, बाबुआमा, दाजुभाइ दिदीबहनीको मृत्यु आदि)ले उक्त बमिारी उत्पन्न गराएको होइन भनेर भन्न सक्छ सक्दैन, त्यो हेरेर ध्यानपूर्वक नरिणय गरिन्छ।

मानसिक अपाङ्गताको मेडिकल हसिट्री या अल्कोहल दुर्व्यसनी लगायतका व्यक्तित्वगत पक्षको कारक तत्व भए नभएको र त्यसको अन्तर्वस्तु बारेमा नशिचय गरी, व्यक्तित्वगत पक्षमा कारक तत्व भएको अवस्थामा, बमिारी हुनुको कारक त्यो होइन भनेर भन्न सक्छ सक्दैन सकिन्छ, त्यो हेरेर ध्यानपूर्वक नरिणय गरिन्छ।

【रोग अनुसारको प्रमाणीकरण शर्त ③】

हात (काँध देखि आँलाको टुप्पो सम्म) को अपाङ्गता

पाखुरा या हात अत्यधिक मात्रामा प्रयोग गरेमा, घचिरो देखि काँध, पाखुरा, हत्केला देखि, आँला सम्म रातो भएर सुन्ननि, जोरनी या टेन्डन (मांसपेशी र हाड जोड्ने झल्लो) असामान्यता आउने हुनसक्छ।

हातको अपाङ्गता भन्नाले यी रातो भएर सुन्ननि या असामान्यता आएको स्थितिलाई इङ्गति गर्दछ।

< प्रतनिधिमूलक नदिन गरिएको नामहरू >

- एपकिन्डोलाइटिस (हात माथिल्लो भाग हड्डी बाहरी-भतिरी भागको इन्फ्लेमेसन)
- टेनोसिनोभाइटिस (आँला हातको मांसपेशी इन्फ्लेमेसन)
- क्युबिटल टनेल सन्ड्रोम (कुहनी आँला बीचको स्नायूमा इन्फ्लेमेसन)
- कार्पल टनेल सन्ड्रोम (नाडीको स्नायू सम्बन्धी रोग)
- हातको बाहरी (भतिरी) मांसपेशी सम्बन्धी सन्ड्रोम
- लेख्दा हात दुख्ने, बाँडनि रोग
- हत्केलाको जोरनी सुन्ननि बाथरोग

[श्रमिक दुर्घटना प्रमाणीकरण शर्त]

तलका सबै शर्तहरू पूरा भएमा, श्रमिक दुर्घटना प्रमाणीकरण हुनेछ।

1. हात आदर्श मा भार पर्ने काम प्रमुख रहेको कार्यमा धेरै अवधि (सिद्धान्ततः 6 महिना जति वा सो भन्दा बढी) सङ्लग्न रहेपछि लक्षण सुरु हुनु भएको हुनुपर्ने

प्रमुखतः तलको जस्तो कामहरू पर्दछन्।

- ① हातलाई पटकौँ पटक दोहोर्याएर चलायमान गर्नुपर्ने काम
- ② हात उठाएको स्थितिमा गर्नुपर्ने काम
- ③ घचिरो, काँध धेरै चलाउन नमिल्ने, एउटै आसनमा बाँधनुपर्ने काम
- ④ हातको कुनै नशिचति भागमा भार पर्ने स्थितिमा गर्नुपर्ने काम

* हात आदि भन्नाले, टाउको पछाडिको भाग, घचिरो, काँधको पट्टा, पाखुरा, नाडी, हत्केला, आँलालाई भनिन्छ।

2. लक्षण सुरु हुनु अगाडि अत्यधिक कार्य गर्नुपर्ने काम गरेको

लक्षण सुरु हुनु भन्दा ठिक 3 महिना अगाडिको अवधिमा, हात आदिमा भार पर्ने काम तल दिएको जस्तो स्थितिमा गरेको अवस्थालाई भनिन्छ।

- कामको परिमाण धेरैजसो उसै रहेको अवस्था
उसै काममा सङ्लग्न रहने उही लडिग र उमेर पनलिगभग उत्तिकै रहेको श्रमिक भन्दा पन 10% वा सो भन्दा बढी कार्य 3 महिना जति गर्नुपर्नेको
- कार्य परिमाणमा भिन्नता हुने खालको अवस्था
 - ① 1 दैनिको कार्य परिमाण सामान्य अवस्थाको भन्दा 20% वा सो भन्दा धेरै भएको दिन, 1 महिनामा 10 दिन सम्म भएको र, त्यो क्रम 3 महिना लगातार चलेको (1 महिना भरीको कुल कार्य परिमाण सामान्य अवस्थाकै जति भएपनि हुने)
 - ② 1 दैनिको श्रम समयको 1/3 समयमा गरेको कार्य परिमाण, सामान्य दैनिको भन्दा 20% वा सो भन्दा बढी भएको दिनहरू 1 महिनामा 10 दिन भएर, उक्त क्रम 3 महिना जति चलेको (1 दैनिको औसत, सामान्य अवस्थाको जति भएपनि हुने)

* अत्यधिक कार्यमा सङ्लग्न रहेको हो कि होइन निर्णय गर्ने बखतमा, कार्य परिमाण मात्र नभएर तल दिएको स्थितिहरूलाई पनि मध्यनजर गरिन्छ।

- लामो समयको काम, लगातारको काम / अत्यधिक तनाव / अरूको स्पडिमा चलनुपर्ने र अत्यधिक कामको गति
- अनुचित कार्य वातावरण, अत्यधिक वजनको बोझ, बल लगाएर गर्नुपर्ने

3. अत्यधिक भार पर्ने काम गर्दा उक्त लक्षण सुरु हुँदा सम्मको शलिशलि, चकितिसा वज्जान अनुरूप व्यवहारकै छ भनेर ठहर भएको हुनुपर्ने

【रोग अनुसारको प्रमाणीकरण शर्त ④】

कम्मर दुख्ने

श्रमकि दुर्घटना क्षतपूरतको दायरामा पर्ने कम्मर दुखाइ, चिकित्सा वजिज्ञान अनुरूप स्वास्थयोपचार आवश्यक छ भनी ठहर भएको तलको 2 प्रकार मध्येको कुनै 1 हो र, प्रत्येकको हकमा श्रमकि दुर्घटना प्रमाणीकरण शर्त नरिधारण गरिएको छ।

[श्रमकि दुर्घटना प्रमाणीकरण शर्त]

1. दुर्घटना नै कारक भएर कम्मर दुख्ने

चोटपटक आदि द्वारा कम्मर दुखेको भई, तलको ①, ② को शर्त दुवै पुरा भएको

- ① कम्मरको चोटपटक अथवा उक्त चोटको कारक भएको तीव्र बल प्रयोगको काम, काम गर्दागर्दैको अनपेक्षति घटनाद्वारा उत्पन्न भएको भनेर स्पष्ट रूपमा ठहर भएको हुनुपर्ने।
- ② काम गर्दा कम्मरमा बल परेको कारणले कम्मर दुख्न सुरु भएको अथवा कम्मर दुखेको मेडिकल हसि्ट्री तथा पहिले नै लागेको रोग उल्लेखनीय रूपमा बगिरिँदै गएको कुरा चिकित्सा वजिज्ञानद्वारा ठहर भएको हुनुपर्ने।

2. दुर्घटना कारक नरहेको कम्मर दुखाइ

दुर्घटना कारण नरहेको कम्मर दुखाइलाई, उक्त लक्षणको कारण अनुसार, तलको 2 प्रकारमा वर्गीकरण गरी नरिणय गरिन्छ।

◇मांशपेशीहरू थाकेको कारणले भएको कम्मर दुखाइ

तलका जस्तो काममा तुलनात्मक रूपमा छोटो अवधि (लगभग 3 महिना वा सो भन्दा बढी) सडलग्न रहेको कारणले मांशपेशीहरू थाकेर लक्षण सुरु भएको कम्मर दुखाइ, श्रमकि दुर्घटना क्षतपूरतको दायरामा पर्नेछ।

- लगभग 20kg वा सो भन्दा बढी वजनको वस्तु अथवा फरक फरक वजनको वस्तुहरू पटक पटक नहिरिएर उचाल्ने तथा राख्ने कार्य
- हरेक दिन केही घण्टा, कम्मरको लागि अत्यन्तै अप्राकृतिक आसनमा रहेर गर्ने कार्य
- लामो समयसम्म उठ्न नमिल्ने, एउटै आसनमा रहेर गर्ने कार्य
- कम्मरमा उल्लेखनीय रूपमा ठूलो कम्पन सहन पर्ने काम लगातार गर्नुपर्ने कार्य

◇हाडमा परिवर्तन आएको कारणबाट हुने कम्मर दुखाइ

तलका जस्तो वजनदार वस्तु चलाउने कार्यमा धेरै अवधि (लगभग 10 वर्ष वा सो भन्दा बढी) सम्म लगातार सडलग्न भएकोले हाडमा परिवर्तन भई उक्त कारणद्वारा सुरु भएको कम्मर दुखाइ, श्रमकि दुर्घटना क्षतपूरतको दायरामा पर्नेछ।

- लगभग 30kg वा सो भन्दा बढी वजनको वस्तु, श्रम समयको 1 तहिला जतिवा सो भन्दा बढी चलाउनु पर्ने कार्य
- लगभग 20kg वा सो भन्दा बढी वजनको वस्तु, श्रम समयको आधा जतिवा सो भन्दा बढी चलाउनु पर्ने कार्य

*हाडमा परिवर्तनको कारणले भएको कम्मर दुखाइ श्रमकि दुर्घटना क्षतपूरतको दायरामा पर्नको लागि, उक्त परिवर्तन "सामान्य अवस्थाको बढ्दो उमेरले गर्दा हाडमा आउने परिवर्तनको हद भन्दा स्पष्ट रूपमा नाघेको अवस्था" नै हुनुपर्नेछ।